

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ТА ШЛЯХИ ДОСЯГНЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ В СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ

Воронкова В.Г. (м. Запоріжжя)

Анотації

В статті дається аналіз сучасних процесів, які відбуваються в сучасному суспільстві, викликаних глобалізаційними тенденціями, що розповсюджуються на всі країни, континенти, регіони; дається аналіз ризиків – соціальних, екологічних, економічних, екзистенційних, викликаних кризою керування; досліджуються різні типи криз, в які втягнуто людство; даються спроби охарактеризувати шляхи і напрями досягнення ефективності управління соціально-економічними процесами в умовах глобалізації, зокрема намагання розробити концепцію гуманістичного глобалізму як альтернативи гегемонізму в сучасному світі.

In the article the author gives the analysis of modern processes which take place in modern society. These processes are caused by globalistic tendencies, which spread on entire countries, continents, regions; the analysis of risks is given – social, ecological, economic, caused by a management crisis; the different types of humanity crises are probed; attempts to describe ways and directions of achievement of efficiency of socio-economic processes management in the conditions of globalization are given, in particular attempt to develop conception of humanistic globalizm as alternatives of hegemony in the modern world is probed.

Ключові слова

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ, СТАБІЛЬНІСТЬ, НЕЛІНІЙНЕ МИСЛЕННЯ, НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ, ГЛОБАЛЬНА СИСТЕМА, ДЕЗІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ, ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ РИЗИКИ, СОЦІАЛЬНИЙ ХАОС, ЕКОЛОГІЧНИЙ РИЗИК, РИЗИК ЛОКАЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, КРИЗА ЦИВІЛІЗАЦІЙ, ПАРАДИГМАЛЬНА КРИЗА, ДЕЗОРГАНІЗОВАНИЙ КАПІТАЛІЗМ, ЕКЗИСТЕНЦІЙНІ РИЗИКИ

Вступ

В умовах глобальної трансформації управління соціально-економічним розвитком набуває все більш практичної значущості, так як країни з перехідною економікою часто перебувають у стані невизначеності і важко виробити конкретні кроки по виходу країни з кризи: складним системам властива невизначеність поведінки; розмитість просторово-часових кордонів існування об'єкта-події; поліваріантність побудови їх змісту. Глобалізація світової економіки, посилення взаємозв'язків і взаємозалежності країн, необхідність пристосування національних економік до змін у світовому

господарстві вимагають в той же час переходу від невизначеності та нестійкості до координації економічної політики промислово розвинутих країн світу та запровадження дієвих методів співробітництва задля міжнародної стабільності. Специфічною формою нестійкості є нестійкість людської цивілізації. Субординованими елементами загальноцивілізаційної нестійкості по окремим сферам являються наступні: 1) екологічна нестійкість, що є рушійним елементом загальної нестійкості; 2) соціальна нестійкість, яка виражається в крайній бідності і злиднях, посилення соціальних протиріч у більшості держав; 3) воєнно-політична нестійкість, що проявляється у розповсюдженні ядерної зброї, зростанні розходів на озброєння та армію; 4) демографічна нестійкість, що породжується перенаселенням планети, в результаті чого вона не в змозі забезпечити населення достатнім харчуванням, чистою водою, повітрям, нормальними кліматичними умовами людей; 5) фінансово-економічна нестійкість, яка проявляється у виключній хиткості світових фінансових, фондових, кредитних ринків, курсів акцій, валют; гігантський борг бідних країн; 6) міжцивілізаційна нестійкість, яка виникла в кінці XX століття як своєрідне протиставлення між носіями західних ліберальних і традиційних східних традицій; 7) моральна нестійкість, яка заключається в перманентному і масштабному падінні цінностей, що зводяться до корупції та інших деструктивних явищ; 8) нестійкість особистого життя, що виражається в порушенні його прав, зростанні злочинності проти особистості, збільшенні терористичних актів.

Мета статті:

- сформулювати концепцію управління соціально-економічним розвитком та шляхи досягнення стабільності в сучасному українському соціумі;
- проаналізувати філософські і світоглядні засади концепції соціально-економічного розвитку в сучасних умовах глобалізації;
- проаналізувати типологію криз, що розгортаються в зв'язку з посиленням глобалізаційних тенденцій;
- виробити шляхи і напрями досягнення стабільності в українському соціумі та оптимізації управління соціально-економічним розвитком.

Обговорення проблеми

Філософською і світоглядною парадигмою розуміння соціально-економічного розвитку в умовах нестабільності сучасного соціуму є **нелінійне мислення**, яке засноване на відмові від традиційних для науки Нового часу принципів простоти, редукаціонізму, лінійного приближення, однозначного лапласівського детермінізму. Фундаментальну роль для нелінійного мислення грають альтернативні принципи – постулати теорії самоорганізуючих систем

– відкритість, врахування нелінійних ефектів, когерентність, тобто системна самоузгодженість і коеволюція еволюційних процесів. Перевага нелінійного мислення заключається в тому, що воно в значній мірі підвищує експліцитний і прогнозний потенціал природничо-наукових соціо-гуманітарних наукових дисциплін. В основі аналізу нелінійного мислення повинно бути **суспільство глобальне** як тип такого соціального простору, в якому взаємовідносини, що зв'язують індивідів, приймають всесвітній характер. Сучасна епоха характеризується радикальними соціальними змінами, в результаті яких відбувається глибоке втягнення різних сучасних суспільств в глобальну систему взаємозв'язків і взаємо залежностей. Глобалізація соціальних зв'язків перетворює простір і час сучасного існування людей. В глобальному суспільстві відбувається розширення складу його учасників. Міждержавні структури, які до недавнього часу домінували у світі, доповнюються неурядовими організаціями, рухами громадян, ТНК, світовими ринками капіталу, ЗМІ в якості активних його суб'єктів. Розвиток людства визначається технічним прогресом, універсальними законами і цінностями і рухається у напрямку все більш великих політичних і економічних утворень, що в кінцевому рахунку приводить до інтегрованого глобального простору.

Невизначеність – це характеристика буття і універсуму, що вказує на стан невиявленості референтів майбутнього, відображає тип взаємодії, який не має стійкої кінцевої форми. Об'єм і інтенсивність невідомості корелятивні потенційній повноті всіх можливих змін в межах існуючих фундаментальних фізичних констант. Онтологізація невідомості пов'язана з прийняттям визначальної інформаційної неоднорідності світу, нерівноваговості взаємодій, ефекта нелінійності (коли локальним причинам відповідають глобальні наслідки). Невизначеність зростає з проблемою відкритості історичного процесу, конкурує з ідеєю свідомого регулювання, тотального планування і прогнозування майбутнього. Онтологія невідомості реалізує устремління буття до здійснення всіх його потенцій, що є джерелом новоутворень.

Управління в умовах глобальної системи є надзвичайно складним синергетичним процесом, в який втягнуті всі країни, народи, цивілізації. **Глобальна система** – це нова інформаційно-технічна, економіко-екологічна, науково-політична і соціокультурна спільнота з її специфічними структурами і процесами, що функціонують і розвиваються в межах людства зі складним переплетінням світогосподарських і міжнародних відносин, що виникають і змінюються по мірі перетворення людьми їх природного і соціального оточення, створення матеріальної і духовної культури, формування індивідуально-особистісних інтересів, загальнолюдських цінностей і загальнозначущих цілей розвитку. Будучи цілісною і в той же час суперечливою, глобальна система складається із ряду підсистем, що

розташовані в певному ієрархічному порядку. Ці підсистеми пов'язані поміж собою і здійснюють відповідний вплив один на одну. В той же час кожна з цих підсистем володіє автономією і здатна функціонувати самостійно, якщо здійснюваний в межах кожної з них розвиток не створює перепон для розвитку інших підсистем. У випадку **дисфункціональності** будь-якої підсистеми порушується цілісність глобальної системи, проте ці порушення ще не викликають глобальної кризи, постільки автономне існування кожної з підсистем хоча і має вплив ззовні, тим не менше не втрачає своєї самодостатності. Проте як тільки порушення в одній підсистемі руйнують зсередини її структуру, відцентрові сили різнонаправленої дії є стійкими, що викликає дисбаланс в інших підсистемах, приводячи до хаосу, і загальна поведінка глобальної системи стає не очікуваною.

Глобальна система визначається нездатністю до управління шляхом примусу всіх її елементів і тому є нестійкою. Такий спосіб управління є ефективним лише в екстремальних ситуаціях і може забезпечити стійкість системи ціною значних витрат, негативно впливаючи на можливості саморозвитку систем. Рано чи пізно настає межа зовнішньому примусу, за яким штучна стійкість системи порушується і приводить до хаосу, дисфункціональності її елементів, дезінтеграції. Природна стійкість системи передбачає таку структуризацію її елементів, коли їх узгоджене функціонування здійснюється на основі внутрішньої здатності до самоорганізації. У цьому випадку порушення в одній підсистемі приводять до переструктуризації окремих елементів системи, які можуть загальмувати їх розвиток, проте не порушуючи їх цілісності. **Дезінтеграційні процеси руйнують стійкість** соціального і економічного організму: реформи - хворобливо непопулярні і незакінчені; «різногілкова влада» постійно тушить пожари і сперечається одна з одною; країна, змучена хаосом і постійно настає на одні й ті ж граблі; держава потребує лікування всіх хвороб її організму з клінічним діагнозом – розсіяний склероз, корупційний тромбофлебіт, газово-цінована наркозалежність, судова імпотенція, земельна клептоманія, епідемія особистісного приватного підприємництва; зарплатне недокрів'я, ускладнене дихання правоохоронних органів, президентозалежність тощо.

В сучасних умовах **глобалізаційних процесів посилюється глобалізація ризиків, антропологічних катастроф, різноманітних форм** дестабілізації і руйнації соціуму у всіх сферах суспільного життя, що детермінується дією **турбулентності, тобто хаотичного руху потоків та непередбачуваності при збереженні контрабандних схем платежів та непрозорості державного бюджету з його ручним управлінням. Соціальний хаос**, в який втягується вся система, - це стан складної нелінійної соціальної

системи, яка самоорганізується на шляху трансформації старих структур, які неадекватно відображають процеси і не можуть задовольнити соціальні та економічні потреби, вбираючи в себе як зародки старих економічних структур, так і формуючи нові параметри порядку, зокрема доведенням громадян до того, що вони перетворилися на «маленьких українців» і «довольствуються малым»: хто гречкою, хто мовою, хто виплатою 1000 гривень, хто перетворенням свободи на шоу, хто боротьбою корупцією в «низах, а не верхах». В поняттях ризику і хаосу кристалізуються всі проблеми сучасного українського соціуму, яке є не постіндустріальним і не інформаційним, але ж постмодерним, в якому збираються в одне єдине ціле всі суперечності нашого складного XXI століття.

Ризик стає постійним явищем в сучасному суспільстві ризику в сучасних процесах, опосередкованих діяльністю людини. В зростає роль організаційної свідомості, так як: по-перше, людина сама повинна приймати рішення, щоб забезпечити своє місце в суспільній структурі; по-друге, в умовах антропологічної катастрофи та глобалізації ризиків виживання людини залежить від її самоорганізації; по-третє, так як катастрофи стають повсякденною реальністю та причиною людської помилки, зростає роль і місце людського фактору, який є причиною помилки чи навіть катастрофи, яка перетворюється на руйнівну силу сучасності; по-четверте, необхідно підвищення персональної відповідальності як керівної еліти, так і окремого емпіричного індивіда за все, що відбувається на мікро-макро-мезо рівнях; по-п'яте, у зв'язку з тим, що зростають різноманітні форми дестабілізації і руйнації соціуму у всіх сферах суспільного життя, для чого необхідно підвищення управлінської культури; по-шосте, у зв'язку з тим, що відбувається експансія модернізаційних ризиків, які загрожують природі, здоров'ю, харчуванню у зв'язку з появою модифікованих продуктів.

Сучасний техногенний ризик виникає як наслідок рішень і в локальному, і в регіональному, і в глобальному масштабах – при добуванні, експлуатації, збереженні і знищенні відходів природних ресурсів(нафта, вугілля, вода, повітря тощо). **Ризик екологічний** – ймовірність деградації оточуючого середовища чи переходу його в нестійкий стан в результаті господарської діяльності, а також надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру. Все це свідчить про те, що ми вступаємо в новий етап людської історії, яка характеризується співіснуванням **чотирьох глобально-сумісних факторів:** 1) посилення взаємозв'язку всіх частин і елементів організації; 2) накопичення організаційної складності на всіх рівнях і в усіх сферах людської діяльності; 3) зростання невизначеності у функціонуванні і розвитку організацій всіх масштабів; 4) прискорення змін в світі і в середовищі організацій в цілому.

Ризики локальних організацій загострюють ризики глобальної оргсистеми, що приводить до тотальних ризиків. На початку ХХІ століття виникла ціла низка проблем, пов'язаних з **загостренням дезорганізації**, що потребує необхідності прийняття заходів по зниженню ризиків. Хаос в нашому суспільстві є наслідком відсутності порядку, дисципліни, організованості, відповідальності, а порушення в соціальній системі зводяться до розхитування системи, дезінтеграції, суперечності, руйнації порядку; появи патології в організаційних відносинах, патології в управлінських рішеннях, патології в управлінських командах. Ми живемо в такий час, який потребує оригінального і новаторського підходу до питань глобального управління і співпраці, відмічалось у доповіді незалежної комісії по глобальному управлінню і співпраці, підготовленої до 50-річчя створення ООН (1995 р.). **Глобальне управління** – це не глобальний уряд, але так як ми живемо в умовах хаотичного і дезорганізованого світу, який несе нам загрозу, то необхідно виробити таку рівновагу, при якій міжнародні справи велися б з врахуванням інтересів всіх людей планети, а глобальна організація базувалася б на загальнолюдських цінностях і відповідала реальностям глобального багатоманітності.

Криза цивілізацій – це особливий тип кризи епохи глобалізації, так як стаючи глобальною, західна цивілізація надає глобальному процесу характер перманентної кризи. Вирішення однієї проблеми створює декілька інших, нових проблем; кожний вихід із однієї кризи досягається за рахунок загострення іншої. Так, науково-технічна революція дала вихід із замкненого кола економічних криз, але посилила екологічну кризу; вивільнення міжнародних корпорацій від національних перепон створює напругу всередині «соціального ринкового господарства» і висуває проблему всесвітнього уряду, на сьогоднішній день майже не вирішену; темпи імміграції перевищують темпи асиміляції і створюють зростаючу етнічну напругу, а ризик переноситься на не членів «концерну вісімки».

Криза екологічна – це порушення збалансованого розвитку між природою і суспільством, в результаті чого виникають ціленаправлені зміни концентрації біогенів (речовин, необхідних для життя) та інших речовин в оточуючому середовищі, а також інші її зміни, в результаті чого порушується стійкість оточуючого середовища. Проте це не тільки зміни оточуючого середовища, які відбуваються під впливом людства, в основному його господарської діяльності, але і вплив зміненої людьми природи на розвиток суспільства і здоров'я людей.

Криза сучасної цивілізації носить одночасно глобальний і парадигмальний характер: глобальний, постільки всі основні сфери і сторони людської життєдіяльності, що фіксується і підтверджується одночасно поняттями «глобальні виклики»; і парадигмальний,

постільки людство переживає кризу своїх базових засад і базових цінностей всього світовлаштування, зачіпаючи всі існуючі цивілізаційні моделі. Людська цивілізація на стадії глобалізації наочно демонструє недостатність всіх вироблених нею ціннісних і раціональних форм свого життєоблаштування. Тому не випадково ХХ століття стало століттям краху великих вчень чи утопій – і комуністичної, і ліберально-ринкової, об'явленими її ж адептами «кінцем історії». Не можна розраховувати і на розуміння майбутнього світу як «панекономіки», в якому панують інтереси, а не цінності соціальної справедливості. Якщо підтвердиться давній прогноз Й.Шумпетера, що капіталізм прийде до занепаду в результаті своїх успіхів, а не провалів (і російського філософа А.Фурсова, який вважає поразку комунізму» початком краху капіталізму»), то доля глобалізації може повернутися неочікуваними результатами. Вже сьогодні люди різних орієнтацій сходяться на тому, що ринкова економіка у тому вигляді, як вона історично склалася, нездатна навіть завдяки змінам «правил гри», забезпечити бажаний баланс інтересів, а сучасна демократія надзвичайно «хвора» (А.Міхнік), щоб розраховувати на неї як інструмент, здатний вирішити накопичені у світі протиріччя. Тому людство знаходиться у ситуації, коли «на порозі біфуркацій» опинилися і такі цивілізаційні інститути, як ринок і демократія. Характерно, що в своїй Ганноверській декларації (1993) Римський клуб вже наполягає вже не на «межах росту», а на необхідності зміни всієї системи цінностей, образу життя і споживання розвинутих країн як безпосередньої умови гармонічного розвитку світового порядку.

Поняття парадигмальної кризи має під собою серйозні онтологічні засади, які фіксують потребу вирішення наступних ключових, по суті, антиномічних, проблемних ситуацій: 1) біоеволюція і техноеволюція людства розійшлися між собою настільки, що виникла безпосередня загроза збереженню не тільки природи, але й самого «земного життя», і справа не лише в одному лише «екологічному виклику», а в кризі, що охоплює всі сторони і сфери людського буття – економіку, політику, культуру, антропологічні характеристики індивіда; 2) ні ринкова, ні централізована форми господарської діяльності (і економік) в їх історичному вигляді, як говорить В.І.Толстих, не здатні вирішити проблему масової і всезростаючої бідності, поляризації багатих і бідних країн і цілих регіонів світу, що може «підірвати його зсередини» і привести до загибелі; 3) демократична форми життєоблаштування світу і регуляції соціальних відносин, що склалася і є більш-менш ефективною в рамках національних держав, навряд чи здатна стати основою єдності і цілісності світу, подолати його розхитування і взаємну недовіру, що приводить до конфліктів і зіткнень національно-етнічного походження, що є не менш руйнівним, не говорячи вже про зростаючу силу антиглобалістських рухів.

В той же час в сучасну епоху з'являються **екзистенційні ризики**, так як техніка аварійна, міста стресогенні, кордони конфліктні, економіка кризова, соціум нерівноваговий, катастрофи стихійні, кризи управлінські, то й ми знаходимося між порядком і хаосом, а все вище перераховане потребує синергії (співробітництва) в епоху глобалізації. Як свідчить аналіз, загальний рівень динаміки соціальної напруги в Україні протягом усього періоду її незалежності не досягав крайніх меж і залишається на рівні середніх показників. Водночас результати останніх емпіричних досліджень доводять, що вести мову про стабілізацію окресленого процесу ще рано. Тому завдання політиків, учених і громадськості – інтенсивно здійснювати пошук шляхів і механізмів нейтралізації соціально напружених ситуацій, сприяти переходу від хаосу до порядку, сприяти досягненню синергетичної гармонії, виробити концепцію управління розвитком в сучасному глобалізованому суспільстві.

В умовах глобалізації соціально-економічних процесів і **переходу в майбутньому до інформаційного суспільства режим управління** набуває особливої значущості для досягнення стійкого розвитку і подолання екологічної катастрофи. Проблеми стійкого соціально-економічного розвитку пов'язані з управлінням станом трьох взаємопов'язаних систем – людини, біосфери і соціально-економічної системи. Ключовою компонентою їх функціонування і розвитку є людський фактор, який виступає в якості провідного суб'єкта і об'єкта змін, що відбуваються в суспільстві. Методологічна складність сприйняття концепції стійкого розвитку підсилюється таким чином, що мова йде про необхідність управління станом системного цілого (людина-природа-суспільство), зумовленого, в свою чергу, рівнями гомеостазу трьох ключових систем: 1) організму людини; 2) біосфери; 3) економіки. Для того, щоб триєдине системне ціле зберегло свою стійкість, необхідна підтримка стійкості кожної з перерахованих систем. Для формування стійкості соціально-економічних систем необхідно: 1) досягнення конкурентоспроможності країн, до яких відносяться високорозвинуті країни; 2) досягнення високого рівня концентрації економіки, якої можуть досягнути країни з високою конкурентоспроможністю; 3) формування інтегрованих структур бізнесу, яких можуть досягнути країни з високою концентрацією економіки, на які впливають процеси глобалізації товарних і фінансових потоків.

Таким чином, **управління соціально-економічним розвитком** та досягнення стабільності в українському соціумі пов'язано з формуванням факторів: 1) політико-правових; 2) економічних; 3) соціокультурних; 4) технологічних. Умови досягнення стабільності в українському соціумі пов'язані з підвищенням ролі економічного фактору, який здійснює значний вплив на процес демократизації

суспільства. Демократизація в суспільстві стає можливою у тому випадку, коли економічні зміни приводять до важливих змін в стратифікаційній системі суспільства, впливають на зменшення поляризації суспільства, сприяють економічному добробуту держави.

Поняття стабільності означає формування високого рівня інституціоналізації, тобто формування і утвердження демократичних політичних інститутів, консолідацію демократії, співпрацю еліт, подолання кризи в суспільстві – кризи ідентичності, кризи легітимності, кризи участі, кризи проникнення, кризи вирішення конфліктів; подолання нестійкості – економічної, військово-політичної, демографічної, фінансово-економічної, міжцивілізаційної, моральної, що в цілому повинно привести до єдності, цілісності, конструктивності, ефективності, послідовності.

Існуючі сьогодні соціокультурні інститути і технології управління повинні бути **радикально реконструйовані**, так як на наших очах народжується світ глобальної конкуренції, виникає нова хвиля міжетнічних і геополітичних зіткнень. О.Тоффлер в доробку «Метаморфози влади» відмічає, що на сьогодні важливо найшвидше адаптуватися до стрімких змін. Проте як досягти стабільного розвитку? Нинішнє суспільство – це інформаційне суспільство, яке викликане повсюдним розповсюдженням комп'ютерів, турбореактивної авіації, гнучких технологій. В інформаційному суспільстві формуються нові види сімей, стилі життя, нові форми політики, економіки і свідомості. Світ здається машиною, заповнюється нововведеннями, для сприйняття яких необхідний постійний розвиток пізнавальних здібностей. Символи «Третьої хвилі» - цілісність, індивідуальність і чиста, людська технологія. Провідну роль у цьому суспільстві набуває сфера послуг, наука і освіта, що сприяє народженню нової цивілізації, в якій комунікаційний зв'язок створює нові умови для повної життєдіяльності. Зверховий час покликав до життя новий ресурс – інформацію, яка у ХХІ столітті стає визначальною. З'явилося нове поняття «мережа», що сприяло виникненню мережевої економіки, мережевої логіки, нейтронної мережі, мережевого інтелекту, мережевого графіку.

Останнім часом виник новий термін «дезорганізований капіталізм», який використовується деякими дослідниками для характеристики сучасної стадії розвитку капіталістичних країн «першого» світу. Дезорганізація і децентралізація економічного, політичного і культурного життя стає сутнісною рисою глобалізованого світу: руйнуються традиційні національні ідентичності і культурні цінності; підсилюється культурна різноманітність меншин; зростає дезурбанізація і деіндустріалізація; відбуваються корінні зміни економічних відносин. Гігантські підприємства уступають місце невеликим децентралізованим фірмам, їх робота регулюється субпідрядними і привелійованими угодами, упроваджуються гнучкі

форми організації праці. Завдяки сучасним інформаційним технологіям і комунікативним мережам штаб-квартири і комп'ютерні центри мегафірм ефективно координують діяльність сотень своїх підприємств по всьому світу, а глобальні виробничі процеси розширюються згідно світового розподілу праці: створення високих технологій і сервісних послуг – в «першому» світі, розміщення трудоємних виробництв з рутинною, монотонною, загрозливою і шкідливою роботою – на периферії, в донедавна індустріалізованих економіках. Нерівність доходів і станів прогресує: доходи великих корпорацій і навіть окремих сімей перевищують сьогодні доходи цілих держав, а положення трьох самих багатих людей планети, згідно з підрахунками ООН, більше сукупного ВВП 48 самих бідних країн з населенням 600 млн. людей. Зростання світового ринку ставить межі управлінню економічного розвитку в масштабах держави, минулі методи державного регулювання втрачають свою дієвість. Подібна дезорганізація взаємовідносин держави і капіталу, держави і бізнесу слугує показником необхідності розробки і упровадження нових способів управління.

В основі дезорганізованого капіталізму криза керування – один із наслідків глобалізації, викликаний не пристосуванням управлінських систем до умов масового і хаотичного формування свідомості. В сучасних умовах виникають загрози для всього людства: 1) самопрограмування є першою загрозою, пов'язаною із перетворенням формування свідомості на найбільш ефективний бізнес, так як керовані системи просто можуть втратити адекватність у масштабах всього розвинутого світу, що може привести до непередбачуваним, але і сумним наслідкам для всього людства; 2) зниження персональної відповідальності керованих систем за все, що відбувається у світі; 3) спотворення чи звуження дії самої демократії, яка перетворюється на квазідемократію, варварську демократію чи взагалі на її відсутність як такої, пов'язаної з послабленням функцій держави, яка є несущою опорою сучасних демократій; 4) відривом еліти від маси, яка розвивається по своїм власним законам і самозмкнулася сама на собі, так як спосіб мислення і світогляду еліти істотно відрізняється від найбільш прийнятих у суспільстві, в результаті чого вона втрачає свою ефективність; 5) ідеї і уявлення, що народжені в низах суспільства вже не дифундують наверх по капілярним системам суспільства і не сприймаються елітою. В результаті потенціал демократії зменшується до надзвичайно невеликих розмірів самої еліти, так як еліта інформаційного суспільства значно вужче еліти традиційного суспільства, що викликане її мобільністю і концентрацією ресурсів в її руках (наприклад, фінансова еліта здатна за короткий проміжок часу змінити фінансову ситуацію у світі).

Висновки

1. В основі ефективного управління соціально-економічними системами в умовах ринку повинна бути оптимізація як процес вибору найкращого варіанту із можливих, що розвивається в певних темпоральних кордонах. Оптимізація – це приведення системи в найкращий (оптимальний) стан; результат (оптимум) залежить від даного критерію оптимальності, а також від обмежень на змінні і від зв'язків між ними. В ринкових умовах задача оптимізації набуває також складової гри, того економічного оптимуму, який є динамічною урівноваженою системою, кожна із яких прямує до своєї цілі. Проблема стійкого розвитку на Землі зумовлена загрозливим зростанням негативних явищ і тенденцій в житті світової спільноти: нерівномірним економічним розвитком держав і регіонів, демографічним вибухом, розширенням зон воєнних конфліктів на основі національного і етнічного антагонізму, екологічними катастрофами. Вирішення проблеми стійкого розвитку лежить у напрямку багатокритеріальної задачі пошуку оптимальної організації міждержавних відносин і переходу до них.

2. Процеси глобалізації привели до конфлікту «загальнолюдських цінностей» з святинями національних культур, до зникнення рідного ґрунту. При цьому ще провідні мислителі ще ХХ століття (А.Швейцер, А.Тойнбі, Е.Фромм, М.Бердяєв) підкреслювали формалізм ліберальних цінностей, їх орієнтацію не на утвердження смислу життя, а на закріплення світового порядку, який є вигідним для провідних держав світу. Соціально-філософський аналіз провідних умонастроїв Заходу свідчить, що страх перед майбутнім не покидає людей; загроза екологічної катастрофи, мілітаризм, подорожчання життя, багатократне збільшення її темпів ніяк не сприяє її стабільному розвитку. В сучасній суспільно-політичній думці оптимістичні риси носять переважно доктрини прихильників глобалізму, в той час, як філософія, яка спирається на традиційні цінності культури, прирікає людство на серйозні потрясіння.

3. Політиці, що охоплює всі сфери людської діяльності, а не тільки владу і економіку, властивий основний закон, який слід було б сформулювати наступним чином: забезпечення оптимального функціонування і самореалізації даного соціального суб'єкта у відповідності з об'єктивними тенденціями шляхом свідомого впливу на об'єктивні процеси з метою перетворення існуючої можливості в дійсність. Із цього слід зробити висновок, що в політиці, для того, щоб не помилятися, слід знати і володіти тими тенденціями, які ведуть до цілі.

4. Для успішного управління соціально-економічними системами необхідно здійснити:

- порівняльний аналіз основних соціокультурних цінностей світових цивілізацій, які визначають ціннісні виміри політичного

діалогу в глобальному світі: становлення нового універсуму через усвідомлення «квітучої складності» планетарного буття;

- розробка ідеї гуманістичного глобалізму як альтернативи уніформізму і гегемонізму у глобальному світі;

- обґрунтування нової концепції гуманітарного консенсусу як процесу узгодження цінностей різних цивілізацій;

- обґрунтування нових проблем формуючого глобального політичного часу і простору;

- дослідження можливих деформацій розвитку в процесі глобалізації;

- порівняльний аналіз можливих альтернативних шляхів глобалізації з позицій постнекласичної концепції прогресу;

5. На що ми повинні робити ставку?

По-перше, на інтенсивне формування опорної страти нації – нашу патріотичну еліту, інтереси якої нерозривно пов'язані з інтересами України.

По-друге, на підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу України.

По-третє, на унікальний геостратегічний простір України як європейської держави.

Перспективи подальшого наукового дослідження

- Ї аналіз концептуальної парадигми політики європейської інтеграції зокрема, політичних, соціальних, культурних чинників євроінтеграції;

- Ї аналіз шляхів досягнення стабільності в сучасному українському суспільстві та подолання криз як на суспільному, так і індивідуальному рівні;

- Ї пошуки гуманістичної парадигми управління, в центрі якої „людина як міра всіх речей та їх творець”.

Джерела

1. Політика європейської інтеграції: Навчальний посібник / Під ред. д.ф.н., проф. В.Г.Воронкової. - К.: ВД"Професіонал", 2007. - 512 с.

2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура: Пер. с англ. Под науч. Ред. О.И.Шкаратана. - М.: ГУВШЭ, 2000. - 608 с.

3. Кіндратець О.М. Такий далекий і важкий шлях до Європи// Політика і час, 2004. - №4. - С. 63-70.

4. Українське суспільство 1992-2007. Динаміка соціальних змін/ За ред. д.е.н. В.Ворони, д.соціол.н. М.Шульги; Ін-т соціології НАН України. - К.: 2007. - 544 с.

5. Управління соціальним розвитком: Слов.-довід./ За заг. ред. А.М.Михненка, В.Д.Бакуменка; Укладання: В.Д.Бакуменко, С.О.Борисович, О.А.Бутрін та ін. – К.: Вид-во НАДУ, 2006. - 248 с.

6. Халипов В.Ф. Энциклопедия власти. - М.: Академ.проспект; Культура, 2005. - 1056 с.

7. Українське державотворення: невитребуваний потенціал: Слов.-довід. / За ред. О.М.Мироненка. - К.: Либідь, 1997. - 570 с.

8. Тенденції та перспективи європейської інтеграції України: державно-управлінські виміри: (Монографія) / В.В.Корженко, Н.М.Мельтюхова, Г.С.Одінцова та ін.; За заг. ред. В.В.Корженка, Н.М.Мельтюхової. - Х.: Вид-во ХарPI НАДУ „Магістр”, 2007. - 268 с.

9. Хоффманн Л., Мьоллерс Ф. Україна на шляху до Європи. - К.: Фенікс, 2001.- 343 с.

10. Коваленко Є.О. Комплексний підхід до проблем аналізу євроінтеграційної політики. - Теорія та практика державного управління: Зб. наук.праць. - Вип.1(20). - Х.: Вид-во ХарPI НАДУ „Магістр”,2008. - 488 с. – С. 454-460.

Стаття надійшла 30.03.08